

Summary

Marchuk R. Issues of international cooperation while making investigation of corruption offences.

The necessity of international cooperation realization while making investigation of corruption offences is actualized. The possibilities of using cooperation within Interpol, the Egmont Group and departments of Economic Affairs as a part of diplomatic missions of Ukraine abroad.

Key words: corruption, offence, investigation, Interpol, the Egmont Group, department of Economic Affairs.

УДК 341.215

М. І. ОТРОШ

Михайло Іванович Отрош, кандидат юридичних наук, докторант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТИТУЛІВ ПАПИ РИМСЬКОГО

Папа Римський – загальноприйнята назва єпископа Риму, глави Католицької Церкви, офіційний титул якого «*Episcopus Romae, Vicarius Iesu Christi, Succesor principis apostolorum, Summus Pontifex Ecclesiae Universalis (Catholicae), Primas Italiae, Archiepiscopus et Metropolitae provinciae Romanae, Princeps Civitatis Vaticanae, Servus servorum Dei*» («єпископ Риму, вікарій (намісник) Ісуса Христа, наступник князя апостолів, Верховний понтифік Вселенської (Католицької) Церкви, примає Італії, архієпископ і митрополит Римської провінції, суверен Держави Міста Ватикан, слуга слуг Божих»). Папа Бенедикт XVI у 2006 р. відмовився від титулу «патріарх Заходу», який існував лише в силу традиції і не мав чітко визначеного значення. Цей титул часто вживався у XVI–XVII ст.ст., а в *Annuário Pontifício* (італійською «Папський щорічник») вперше був розміщений у 1863 р.¹

Згідно з Новим Заповітом, Ісус Христос довірив апостолу Петру особливу роль – бути основою і пастирем усієї церкви, покликаним до того, щоб укріпити її у вірі: «Я кажу тобі: ти Петро, *тобто «камінь»*, і на цьому камені Я збудую Церкву Мою, і врата пекла не здолають її. І дам тобі ключі Царства Небесного; і що зв'яжеш на землі, те буде зв'язане на небесах, і що розв'яжеш на землі, те буде розв'язане на небесах» (Мф 16, 18–19); «Я молився за тебе, щоб не ослабла віра твоя; і ти колиш, навернувшись, утверди братів твоїх» (Лк 22, 32); «паси вівці Мої» (Ін 21, 17)². Відповідно до вчення Католицької Церкви, особливу роль верховного апостола, князя апостолів (*princeps apostolorum*) Петра, який був першим Папою Римським, успадкували його наступники – єпископи Риму, міста, в якому церква була заснована апостолом Петром і в якому останній зазнав мученицької смерті³.

Першим титулом у титулатурі Папи Римського названо титул «єпископ Риму». Термін «єпископ» (грецькою *ἐπίσκοπος* – наглядаючий, начальницький, лагінською *episcopus*) означає духовну особу, яка наділена повнотою священства і завдяки благодаті Святого Духа стала наступником апостолів і пастирем у Церкві, наставником у вірі, предстоятелем священного богослужіння і вершителем влади управління. При хіротонії (посвяченні) разом з благодаттю Святого Духа єпископ приймає єпископське служіння, яке саме по собі являється єдиним (як онтологічна приналежність до місії і життя церкви), але поділяється на три види відповідно до виконання різних обов'язків: служіння освячення, учительства та управління⁴. Згідно з католицьким вченням, особливу роль Петра, довірену йому Самим Ісусом Христом, – роль «основи» і «пастиря» усієї Церкви Христової, який повинен укріпити її у вірі (Мф 16, 18–19; Лк 22, 32; Ін 21, 17)⁵, – наслідують наступники Петра на єпископській кафедрі Риму, Римські папи, котрі виконують по відношенню до колегії єпископів ту ж роль, яку Петро виконував стосовно громади апостолів⁶.

Другий титул Папи Римського «вікарій (намісник) Ісуса Христа» має таку історію. Папа Лев I (440–461) вважав себе таким, що стоїть над усіма єпископами. У нього ми вперше зустрічаємося з характеристикою папи як намісника Петра⁷. Папа Римський Гелазій I (492–496) обґрунтував у своїх творах і відстоював на практиці примат єпископа Риму, а на Римському соборі 495 р. його першим серед пап вітали як «намісника Христа» («*vicarius Christi*»)⁸. Папа Микола I (858–867), переслідуючи далекосяжні цілі, називав себе намісником Христа на землі (*Vicarius Christi*), влада якого походить безпосередньо від Бога. Його авторитет – це авторитет Бога, і на нього покладена найвища повчальна влада, а, отже, йому належить верховна судова і законодавча влада. Таким чином, судження і постанови папи прирівнюються за значенням до канонічних законів, а собори слугують лише для обговорення розпоряджень папи. Спираючись на місцевих єпископів, папа прагнув використати центральну церковно-адміністративну владу по відношенню до набираючих силу митрополитів. Так, він успішно позбавив влади архієпископів Равенського і Реймського, які протиставили себе Риму⁹. Для обґрунтування і юридичного формулювання владних претензій середньовічного папства був використаний так званий Псевдоісидорів збірник (декреталії) – зібрання, переважно підроблених, папських листів і документів¹⁰.

Третій титул Папи Римського «*Succesor principis apostolorum*» традиційно перекладається українською мовою як «наступник князя апостолів» (тобто святого апостола Петра), однак латинське слово «*princers*» буквально означає «який першенствує», «стоїть першим у ряду». Державна влада папи у Церковній державі спиралася не на юридичні, а на теологічні постулати, основані на Біблії. Це досяглося у перешу чергу шляхом безпосереднього посилення на князя апостолів Петра; як папа став світським князем, так і першого апостола перетворили у князя апостолів. Культ Петра, формування якого простежується у VII ст., став справжнім політичним капіталом у руках папи¹¹.

Четвертим титулом Папи Римського є титул «Верховний понтифік Вселенської (Католицької) Церкви». Понтифік (*Pontifex*), Верховний понтифік (*Pontifex Maximus*), Римський понтифік (*Pontifex Romanus*) – історичне найменування глави древньоримського релігійного культу. Термін «понтифік» походить від латинського *pons* (міст) і *facere* (робити, зводити, будувати) і дослівно перекладається як «будівник мостів». До компетенції древньоримського понтифіка входив нагляд за будівництвом і підтриманням у належному порядку найдавнішого римського мосту *Pons Sublicius*. Відповідно до древньоримської традиції, описаної Титом Лівієм, посада понтифіка з'явилася за 2-го римського царя Нуми Помпілія (715–672 до н.е.), котрий призначив 4 патрициїв своїми помічниками у виконанні належних йому (як царю) релігійних функцій¹². Коли римляни повалили монархію, релігійні обов'язки царя були передані Верховному понтифіку, у підпорядкування якого перейшли всі древньоримські жерці і весталки. Верховний понтифік також слідкував за календарем і дотриманням релігійних свят. Посада Верховного понтифіка була довічною, він обирався народом і практично був поза юрисдикцією сенату¹³. Юлій Цезар, ставши єдиновладним правителем Римської держави, прийняв також і виконання вищої релігійної функції, присвоївши собі титул Верховного понтифіка. З часів імператора Нерви (96–98) титул Верховного понтифіка став неодмінним атрибутом римських імператорів. Останнім римським імператором, що носив титул Верховного понтифіка, був Граціан, який у 382 р. відмовився від нього за порадою єпископа Медіоланського Амвросія¹⁴. Титул «понтифік» у сенсі вищого авторитету у питаннях віри пізніше став використовуватися Римськими папами – вперше він увійшов у титулатуру Дамаса I (366–384)¹⁵.

П'ятим титулом Папи Римського значиться титул «примас Італії». Термін «примас» (латинською *primas*, від *primus* – перший) використовується Католицькою Церквою у деяких країнах як почесний титул митрополита, який, як правило, очолює найстарішу митрополію країни. Митрополія (грецькою *μητροπολις* – столиця, метрополія, латинською *metropolis*) у Католицькій Церкві означає очолювану митрополитом церковну провінцію, до складу якої входить декілька єпархій. Таким чином, термін католицького канонічного права «примас» означає найпершого, найголовнішого єпископа тієї чи іншої області, тієї чи іншої країни. З цього випливає, що Папа Римський як примас Італії являється найголовнішим, найважливішим єпископом цієї країни.

Шостим титулом Папи Римського являється титул «архієпископ і митрополит Римської провінції». Римська провінція становить собою область навколо міста Рим, який і латиною, і італійською мовою називається *Roma*. Архієпископ (латиною *archiepiscopus*) означає вищий, або головний, єпископ. У Католицькій Церкві архієпископ – це або митрополит (ККП, канон 435)¹⁶, або єпископ, який управляє архієпархією, що не являється митрополією, або будь-який єпископ, якому титул архієпископа присвоєний Папою Римським як знак особистого достоїнства. Титулярні архієпископи, формально призначені на нині не діючі архієпархії, фактично здійснюють інше церковне служіння: секретаря якої-небудь з конгрегацій Римської курії, дипломатичного представника Святого престолу, глави військового ординаріату, апостольського адміністратора тощо. У Східних Католицьких Церквах існує особлива церковна посада верховного архієпископа¹⁷.

Митрополит (грецькою *μητροπολιτης* – спочатку «житель столиці», латиною *episcopus metropolitanus*), у Католицькій церкві – архієпископ, який очолює церковну провінцію (митрополію). У часи Римської імперії митрополитом називався єпископ, який мав резиденцію у головному місті провінції, тобто у столиці (митрополії), і керував справами церкви на території, що знаходилася в адміністративних межах цієї провінції. Вперше титул «митрополит» було вжито на I Нікейському соборі 325 року, який запровадив цю посаду в церковну ієрархію. На чолі кожної провінції стояв митрополит, йому допомагали єпископи-суфрагани, кожен з яких у межах церковної провінції керував своїм єпископством¹⁸.

У ранньому Середньовіччі адміністративні повноваження митрополита стосовно інших єпископів його провінції (з VIII ст. їх називали єпископами-суфраганами) залишалися досить широкими. Поступово, однак, сфера адміністративної компетенції митрополитів скорочувалася через розірвання зв'язків між ними та єпископами-суфраганами і, як наслідок, посилення автономії цих останніх, а згодом також через втручання Римських пап, які, на протигагу виникаючим зловживанням, обмежували владу митрополитів¹⁹. Починаючи з XI ст. у Західній Церкві митрополити стали поступово втрачати свої права у зв'язку з розвитком і зміцненням централізованої папської влади, але отримали право визнавати (або ж відхиляти) кандидатури єпископів своєї провінції. Митрополити також скликали провінційні синоди, на яких головували, приймали апеляції на винесені єпископами вироки і вирішували суперечки, що виникали між єпископами²⁰. Крім того, митрополити особисто управляли єпископствами, кафедри яких опинилися вакантними. Григоріанська реформа, що отримала назву від імені одного з його лідерів – папи Григорія VII (1073–1085) і становила собою рух у Католицькій церкві у XI–XII ст.ст., який ставив своєю метою усунути вплив світської влади на управління церквою і сприяти моральному відродженню життя духовенства і народу, завершила централізацію влади Апостольського престолу в управлінні церквою, і з цього часу його зв'язок з церквами окремих регіонів став здійснюватися за допомогою легатів і митрополитів.

Нині митрополит має владу єпархіального єпископа (ординарія) у ввіреній йому єпархії, в той час як у церковній провінції його права обмежуються наглядом за ортодоксальністю проповіданого вчення церкви і дотриманням церковної дисципліни²¹. Митрополит, заручившись згодою більшості єпископів-суфраганів (єпархіальних єпископів своєї провінції), може скликати провінційний синод, обирати місце і призначити час його проведення в адміністративних межах своєї провінції, визначити регламент засідань і перелік питань, запропонованих до розгляду. Митрополит головує на провінційних синодах²². У Східних Католицьких Церквах, згідно з Кодексом канонів Східних Церков (канон 159)²³, митрополит окрім тих повноважень, якими його наділяє загальне і приватне законодавство, встановлене папою, має також право посвящати в сан єпископа і здійснювати інтронізацію єпископів своєї церкви, скликати раду ієрархів і головувати на ній, призначити трибунал митрополії, здійснювати канонічну візитацію в єпархіях (якщо єпископ відповідної єпархії нехтує цим обов'язком), оприлюднювати папські документи²⁴.

Сьомий титул Папи Римського – «суверен Держави Міста Ватикан» – означає, що папа являється незалежним світським правителем цієї держави з моменту її утворення у 1929 році. Попередницею Держави Міста Ватикан являлась Церковна держава (або Папська держава чи Папська область), що існувала з 756 р. по 1870 р. у Центральній Італії, суверенними правителями якої були Римські папи. Історичним ядром Церковної держави був Патримоній святого Петра (Patrimonium sancti Petri) – історична назва власності (насамперед земельних володінь), що належала Римській церкві. Патримоній святого Петра став фундаментом, на якому була утворена в 756 р. Церковна держава, коли франкський король Пипін Короткий повернув Римській церкві захоплені лангобардами області Патримонія святого Петра²⁵ і приєднав до нього низку областей у Центральній Італії²⁶. Церковна держава припинила своє існування 20 вересня 1870 року внаслідок його приєднання до Італійського королівства; світська влада папи була ліквідована²⁷.

Взаємовідносини між Святим престолом та Італією були врегульовані шляхом укладення 11.02.1929 р. Латеранських угод (конкордату і трактату). Укладення трактату було продиктовано необхідністю вирішення так званого римського питання, що виникло у 1870 році після насильницького приєднання Церковної держави до нещодавно утвореного Італійського королівства, позбавлення папи світської влади і його відмови визнати державу Італія. Трактат створював суверенну, незалежну і нейтральну державу Ватикан, що володіла усіма правами та інститутами суверенної держави, з територією в 44 гектари, що розташовувалася на правому березі Тибру в центрі Риму²⁸.

7.06.1929 р. папа Пій XI (1922–1939) проголосив Основний закон (Конституцію) Держави Міста Ватикан. У новій редакції Основний закон держави Ватикан був обнародований 26.11.2000 р. папою Іоаном Павлом II (1978–2005) і набрав чинності 22.02.2001 р. Відповідно до Конституції Держави Міста Ватикан, Верховний понтифік, суверен Держави Міста Ватикан, володіє повнотою законодавчої, виконавчої і судової влади²⁹. Представництво Держави Міста Ватикан у відносинах з іноземними державами і в інших питаннях міжнародного права закріплено за Верховним понтифіком і здійснюється через Державний секретаріат. Законодавча влада, за винятком питань, які папа має намір зберегти за собою або іншими інстанціями, здійснюється Папською комісією у справах Держави Міста Ватикан, що складається з декількох кардиналів, призначених папою на п'ятирічний термін. Главою цієї комісії – її кардиналом-президентом – з 1984 р. являється державний секретар, статус якого у Державі Місті Ватикан еквівалентний посту прем'єр-міністра. Виконавча влада у державі Ватикан делегована Верховним понтифіком кардиналу-президенту Комісії у справах Держави Міста Ватикан. Консультативна роль при підготовці різних законів і в інших важливих питаннях належить генеральному раднику і державним радникам, які призначаються папою на п'ятирічний термін. Здійснення судової влади ввірено від імені папи цивільним судам держави Ватикан³⁰.

Наявність особливої держави, в якій папі належить політична влада (Церковна держава, Державо Місто Ватикан), пов'язана з необхідністю захищати вищу церковну владу від втручання світських правителів. Ватикан являється головним центром католицизму і резиденцією Папи Римського як глави Католицької церкви і одночасно керівника Держави Міста Ватикан, а також місцезнаходженням центральних органів управління та інститутів Католицької церкви, що іменуються Римською курією. Престол Римського єпископа разом з Римською курією, у свою чергу, утворює Апостольський престол чи Святий престол, який являється загально визнаним суб'єктом міжнародного права.

Останнім, восьмим, титулом Папи Римського являється титул «слуга слуг Божих» («*Servus servorum Dei*»), який також перекладається українською мовою як «раб рабів Божих». Історія походження цього титулу така. Під час понтифікату Григорія I (590–604) ускладнилися відносини з Візантією також через присвоєння Константинопольським патріархом Іоаном IV Постником титулу «Вселенський»³¹. Протестуючи против цього, сам Григорій I став іменувати себе «рабом рабів Божих» (*Servus servorum Dei*)³² або згідно з сучасними перекладами цього титулу – «службою слуг Божих». У християнській традиції вислів «раб Божий» вживається як ознака цілковитої приналежності Богу, означає повне ввірення себе Богу. Посада старших за чином розглядається у християнстві як форма служіння (див. Мк 10, 43–44), тому титул Папи Римського «слуга слуг Божих» («*Servus servorum Dei*») відображає службовий характер посади наступника апостола Петра.

Згідно з вищевикладеними титулами, у сфері юрисдикції діє примат Папи Римського над усією Католицькою Церквою. Відповідно до ККП, Папа Римський здійснює «ординарну, вищу, повну, безпосередню і універсальну» владу у церкві (канон 331)³³, а згідно з Конституцією Держави Міста Ватикан, Верховний понтифік, суверен Держави Міста Ватикан, володіє повнотою законодавчої, виконавчої і судової влади. Таким чином, Папа Римський є необмеженим главою Католицької церкви і сувереном Держави Міста

Ватикан, являючись в силу цього носієм одночасно духовного і світського суверенітетів з усіма впливаючими з цього наслідками.

- ¹ Католическая энциклопедия : в 5 т. / [под ред. В. Л. Задворного]. М. : Изд-во Францисканцев, 2001–2013. – Т. 3. – 2007. – 1910 с. – С. 1248–1249.
- ² Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Заповіту: в українському перекладі з паралельними місцями та додатками / Переклад Патріарха Філарета (Денисенка). – К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату 2009. – 1416 с.
- ³ *Batiffol P. Cathedra Petri*. Paris, 1938, p. 24–51.
- ⁴ *Hübner R. M. Die Anfänge von Diakonat, Presbyterat und Episkopat in der frühen Kirche // Das Priestertum in der Einen Kirche*. Aschaffenburg, 1987, S. 45–89.
- ⁵ Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Заповіту: в українському перекладі з паралельними місцями та додатками / Переклад Патріарха Філарета (Денисенка). – К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату 2009. – 1416 с.
- ⁶ *Schatz K. Der päpstlicher Primat*. Würzburg, 1990, S. 15–33.
- ⁷ *Гергей Е. История Папства / Е. Гергей ; [пер. с венгерского О. В. Громова]*. – М. : Республика, 1996. – 463 с. – С. 45.
- ⁸ *Задворный В. Л. История Римских пап*. Москва, 1997, т. 2, с. 20–55.
- ⁹ *Richterich J. Papst Nicolaus I*. Bern, 1903, S. 114–141.
- ¹⁰ *Haller J. Nicolaus I und Pseudo-Isidor*. Leipzig, 1936, S. 15–33.
- ¹¹ *Гергей Е. Вказана праця.* – С. 66–67.
- ¹² *Wissowa G. Religion und Kultus der Römer*. München, 1912, S. 501–523.
- ¹³ *Turchi N. La religione di Roma antica*. Bologna, 1939, p. 39–49.
- ¹⁴ Там само.
- ¹⁵ *Kajanto I. Pontifex Maximus as the Title of the Pope // Arctos 15 (1981)*, p. 37–52.
- ¹⁶ Кодекс канонического права / [пер. с латинского А. Н. Коваля]. – М. : Ин-т философии, теологии и истории св. Фомы, 2007. – 624 с.
- ¹⁷ *Arrieta J. I. Instrumentos supradiocesanos para el Gobierno de particular // Ius Canonicum 24 (1984)*, p. 607–643.
- ¹⁸ *Гудулянов П. Митрополиты в первые три века христианства*. Москва, 1905, С. 14–72.
- ¹⁹ *Popek A. S. The Rights and Obligations of Metropolitans: A Historical Synopsis and Commentary*. Washington, 1947, p. 51–65.
- ²⁰ *Krukowski J. Administracja w Kościele: Zarys kościelnego prawa administracyjnego*. Lublin, 1985, s. 102–103.
- ²¹ *Giacobbi A. Strutture di comunione tra le chiese particolari: Il diritto nel mistero della chiesa*. Roma, 1990, vol. 2, p. 523–554.
- ²² *Jakubowski W., Solarczyk M. Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego: Wybrane zagadnienia instytucjonalne*. Warszawa, 2002, s. 141–153.
- ²³ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium // Enchiridion Vaticanum 12 (1990)*. Bologna. – 956 p.
- ²⁴ *Nedungatt G. Synodalität in den katholischen Ostkirchen nach dem neuen Kodex des kanonischen Rechts // Concilium: Internationale Zeitschrift für Theologie 28 (1992)*, S. 396–408.
- ²⁵ *Hallenbeck J. T. Pavia and Rome: The Lombard Monarchy and the Papacy in the Eighth Century*. Philadelphia, 1982, p. 55–90.
- ²⁶ *Fritze W. H. Papst und Frankenkönig*. Sigmaringen, 1973, S. 63–86.
- ²⁷ *De Saucières H. Il Risorgimento contro e il Sud: Intrighi, crimini e menzogne dei piemontesi*. Napoli, 2003, p. 14–60.
- ²⁸ *Юркович И. Каноническое право о народе Божием и о браке.* – М., 2000. – 624 с. – С. 77–103.
- ²⁹ *Del Re N. // Mondo Vaticano. Città del Vaticano*, 1995, p. 804–813.
- ³⁰ *Mondo Vaticano: Passato e presente / A cura di N. Del Re. Città del Vaticano*, 1995, p. 56–65.
- ³¹ Католическая энциклопедия : в 5 т. / [под ред. В. Л. Задворного]. М. : Изд-во Францисканцев, 2001–2010. – Т. 4. – 2011. – 1962 с. – С. 1498.
- ³² *Сидоров А. И. Жизнь и труды святителя Григория Великого (Двоеслова) // Святитель Григорий Великий Двоеслов: Избранные творения*. Москва, 1999, с. I–LIII.
- ³³ Кодекс канонического права / [пер. с латинского А. Н. Коваля]. – М. : Ин-т философии, теологии и истории св. Фомы, 2007. – 624 с.

Резюме

Отрош М. І. Міжнародно-правове значення титулів Папи Римського.

У статті досліджується питання походження титулів у титулатурі Папи Римського та їх міжнародно-правове значення. Згідно з офіційним титулом Папа Римський являється необмеженим главою Католицької Церкви і сувереном Держави Міста Ватикан, тобто він є одночасно носієм духовного і світського суверенітетів.

Ключові слова: єпископ Риму, вікарій Ісуса Христа, наступник князя апостолів, верховний понтифік, при мас Італії, архієпископ і митрополит Римської провінції, суверен Держави Міста Ватикан, слуга слуг Божих.

Резюме

Отрош М. И. Международно-правовое значение титулов Папы Римского.

В статье исследуется вопрос происхождения титулов в титулатуре Папы Римского и их международно-правовое значение. Согласно Новому Завету Иисус Христос доверил апостолу Петру особую роль – быть основанием и пастырем всей Церкви, призванным к тому, чтобы укрепить ее в вере. В соответствии с учением Католической Церкви, особую роль апостола Петра как основателя Римской Церкви, унаследовали его преемники – епископы Рима. В соответствии с официальным титулом Папа Римский является неограниченным главой Католической Церкви и сувереном Государства Града Ватикан, т.е. он является одновременно носителем духовного и светского суверенитетов.

Ключевые слова: єпископ Рима, викарий Ісуса Христа, преемник князя апостолов, верховний понтифік Вселенської (Католическої) Церкви, примас Італії, архієпископ і митрополит Римської провінції, суверен Государства Града Ватикан, слуга слуг Божьих.

Summary

Otrosh M. International and legal value of the titles of Pope.

The article dwells on the issue of origin of the Pope titles and its international legitimacy. According to the New Testament, Jesus Christ assigned a special task to the apostle Peter – to establish and be the pastor of the whole Church, with the purpose of strengthening the faith. The doctrine of the Catholic Church underlines that the exceptional role of the apostle Peter as the founder of the Church of Rome was inherited by his successors – the bishops of Rome. The official title of the Pope makes him the overall head of the Catholic Church and the sovereign of the Vatican City State, i.e. he is the carrier of both spiritual and secular sovereignty.

Key words: the Bishop of Rome, the Vicar of Jesus Christ, the Successor of the Prince of the Apostles, the Supreme Pontiff of the Universal (Catholic) Church, the Primate of Italy, the Archbishop and Metropolitan of the Roman Province, the Sovereign of the Vatican City State, the servant of the God servants.

УДК 341.1

К. Л. БІЛЛЯР

Костянтин Леонідович Білляр, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, працівник МЗС України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ МОРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ (ІМО)

Міжнародна морська організація (International Maritime Organization, IMO) є міжнародною міжурядовою організацією, спеціалізованим органом ООН. Вона була створена 6 березня 1948 р. в Женеві шляхом прийняття Конвенції про Міжурядову морську консультативну організацію (Inter-Governmental Maritime Consultative Organization, IMCO, ІМКО). До основних завдань ІМО належить: забезпечення механізму взаємодії між державами у ході ухвалення ними рішень і провадження регуляторної діяльності у технічній сфері, що охоплює міжнародні морські перевезення; сприяння та полегшення прийняття універсальних стандартів, які стосуються безпеки на морі, ефективності судноплавства, захисту морського середовища, а також сприяння вирішенню юридичних і адміністративних питань, пов'язаних із міжнародним судноплавством; сприяння реалізації програм технічного співробітництва у сфері міжнародного торговельного судноплавства, боротьби з забрудненням морського середовища. На сьогодні членами ІМО є 170 держав, включаючи Україну.

Вищим керівним органом Організації є Асамблея, до якої входять представники усіх держав-членів. Асамблея ухвалює програму діяльності Організації, бюджет і вирішує питання, віднесені до компетенції Організації Конвенцією про ІМО, обирає Раду ІМО. Рада ІМО є виконавчим органом Організації, який здійснює керівництво роботою ІМО у період між сесіями Асамблеї. До складу Ради входить 40 держав-членів ІМО. В ІМО на постійній основі діють 5 комітетів, а саме: Комітет з безпеки на морі (MSC – КБМ); Комітет із захисту морського середовища (MEPC – КЗМС); Юридичний комітет (LEG – Юрком); Комітет з технічного співробітництва (TSS – КТС); Комітет зі спрощення формальностей (FAL – КСФ). Повсякденна діяльність ІМО забезпечується Секретаріатом. Очолою Секретаріат Генеральний Секретар ІМО, який, у свою чергу, призначається Радою ІМО на термін у чотири роки з можливістю продовження терміну контракту на наступний чотирирічний період. Це рішення Ради підлягає затвердженню Асамблеєю.

Серед головних мотивів членства будь-якої держави в Організації є можливість участі у правотворчій діяльності ІМО, оскільки вплив, що його здійснюють інструменти, прийняті в рамках Організації, на міжнародно-правові умови діяльності морегосподарчого комплексу такої держави, є незаперечним і значним. Варто зазначити, що лише від часу набуття Україною членства в ІМО у рамках Організації було прийнято 8 конвенцій (з 1948 року до дати вступу України – 20), внесено докорінні зміни до 7 конвенцій, прийнято 340 резолюцій Асамблеєю ІМО (в період 1948–1994 р.р. – 779). Зазначене є свідченням особливої ролі ІМО у сфері розвитку міжнародного морського права та пояснює інтерес України до її діяльності. Міжнародна морська організація відрізняється від інших міжнародних організацій своєю багатогранністю. Спектр питань, що перебувають на порядку денному ІМО, простягається від суто технічних проблем практичного застосування новітніх досліджень у галузі теорії судна, до юридичних питань із договором перевезення пасажирів і багажу та отримання компенсацій у випадку забруднення моря шкідливими речовинами внаслідок аварій. Різноманіття рішень, що приймаються у рамках ІМО, зумовлює складнощі, пов'язані з участю фахівців України у нормотворчій діяльності Організації. Зокрема, рішення, що мають обов'язковий